

Vissen op het droge: vissen aangevoerd door Oostendse kustvissers in de periode juni - december 2017

Francis Kerckhof

Trapvissen en Trap vissen

Iedere Oostendenaar kent de Vistrap of kortweg de “Trap”. Je kan er dagverse vis kopen die aangevoerd wordt door de weinige overgebleven kustvissers die Oostende nog kent, er zijn er hoop en al nog een zevental over. Dagvers want deze vissers gaan gewoonlijk voor een dag (meestal nacht) in zee. Enkele van de vaartuigen kun je nog aangemeerd zien liggen aan de Visserskaai – voor hoe lang nog is de vraag. Want er zijn plannen om ook die ruimte in het dok voor jachten beschikbaar te stellen. Visserij....in pretpark kust is daarvoor geen plaats meer. Trapvissen, dat zijn daarom vissen aangevoerd op de Trap. De Trap is een plaats waar je als consument nog direct in contact kunt komen met verse vis. Overal elders worden vismijnen en - afslagen voor het publiek afgesloten. Voor de (voedsel)veiligheid natuurlijk. Altijd een goed argument om pottenkijkers buiten te houden.

Vissen is ook een werkwoord, en de activiteit die ik uitvoerde zou je als vissen kunnen beschouwen, hier in overdrachtelijke zin namelijk uitvissen, – wat er zo al aangevoerd werd. En dat soort vissen – vissen op het droge – het leek me wel de moeite waard om regelmatig langs de kraampjes te passeren en te kijken wat er te koop aangeboden werd. Een kleine moeite want ik kom er toch bijna elke dag langs, op weg naar mijn werk. Dat is wel zo makkelijk, je hoeft niet op zee te gaan onder dikwijls moeilijke omstandigheden – ik benijd ze niet de vissers – en je krijgt toch een vrij goed beeld van wat er zo al aan commerciële vis voor onze kust gevangen wordt en ook een klein beetje van wat er aan andere vissen leeft omdat de kustvissers soms ook rariteiten aanlanden. Dat beeld is natuurlijk onvolledig, want in feite alleen wat de vissers de moeite waard vinden om aan te landen, belandt in hun kraam.

De kustvissers vissen voor de Belgische kust dikwijls blijven ze zelfs dicht onder de kust. Soms vissen ze zelfs tot bijna op het strand, een paar vaartuigen gaat ook regelmatig vissen in Franse wateren, in het oostelijke Kanaal voor Duinkerke. Daar is de bodem ruwer en dat merk je ook in de aanvoer, net wat andere soorten.

Tegenwoordige kun je via AIS de individuele vissersvaartuigen volgen. Handig om te zien waar ze vissen en waar ze gevestigd hebben de dag voordien – waarschijnlijk tot groot verdriet van de vissers die er niet op gebrand zijn dat iedereen nu ziet waar ze vissen (de goede plekjes houden ze liever geheim en dat kan nu niet meer). Ze vissen met de

boomkor, niet bepaald de meest milieuvriendelijke vismethode en de voornaamste soorten zijn garnalen en platvis.

Wat hieronder volgt is een verslagje van regelmatige bezoeken aan de Vistrap tussen juni en eind december 2017.

Vangst van een Ruwe Haai

Laat ik beginnen met de haaien. De concrete aanleiding van mijn onderzoekje was de vangst, op 3 juni 2017, van een Ruwe haai *Galeorhinus galeus* door de O62 Dini. Het onfortuinlijke dier werd tentoongesteld in een van de stalletjes van de Vistrap in Oostende, als Zandhaai maar de soort wordt ook wel Stinkhaai, Steenhaai, (Zeiker) genoemd, volksnamen die ook voor andere soorten gebruikt worden. Het is een echte haai, met een bek vol typische haaiantanden, die daarom de aandacht trekt. En zo nu en dan voor onze kust gemeld wordt. Dit dier werd uiteindelijk versneden en verkocht.

De algemeenste haaiensoort in onze wateren is de Hondshaai *Scyliorhinus canicula*, die werd regelmatig aangevoerd. Met deze soort gaat het vrij goed. Daarnaast werden ook de hele zomer regelmatig Gevlekte gladde haaitjes *Mustellus asterias* aangevoerd, dat had ik niet meteen verwacht. Hoewel de soort niet zeldzaam is, waren meldingen van deze soort toch eerder schaars. Het lijkt er op dat deze soort wat algemener geworden is. Tijdens de zomer 2017 spoelden ook enkele exemplaren aan op het strand mogelijk afkomstig van hengelaars, want het is een soort waarop ook gehengeld wordt. De Gladde haai *Mustellus mustellus* zat er niet tussen. Die soort lijkt erg goed op de Gevlekt gladde haai maar heeft geen vlekken en de scherpe haaiantandjes ontbreken. Voor haaien gelden geen minimumafmetingen en er werden dan ook erg kleine Gevlekte gladde haaitjes aangeboden. Ze schijnen erg smakelijk te zijn, maar om nu die hele kleintjes ook aan te lande, zeker als je beseft dat haaien zicht traag voortplanten en het met de meeste stocks echt niet goed gaat. Van de kraakbeenvissen zag ik zo nu en dan enkele roggen, als ze nog niet gefileerd waren, herkende ik Stekelrog *Raja clavata*.

Over naar de platvissen, die altijd goed vertegenwoordigd waren, met natuurlijk op kop de Tong *Solea solea*, dé doelsoort van de kustvissers, want daar krijgen ze goed geld voor. Ook algemeen waren Bot *Platichthys flesus*, Pladijs *Pleuronectes platessa* en Schar *Limanda limanda*, lokaal schulletjes genoemd. Beide soorten zijn minder gegeerd maar, zeker vers, best lekker. In het duurdere segment werd Tarbot *Scophthalmus maximus* nu en dan aangevoerd telkens met slechts enkele exemplaren. De verwante Griet *Scophthalmus rhombus* heb ik niet gezien.

Verder lagen er vrijwel steeds Rode potten *Trigla lucerna* nog al eens onder de lokale naam Roodbaard, niet te verwarren met Roodbaars *Sebastes norvegicus*, dat is een heel andere, noordelijke soort die bij ons niet gevangen wordt. Verder veel Wijting *Merlangius merlangus* natuurlijk, een kabeljauwachtige met veel graten in het vlees, daarom goedkoop en bekend als arme-mensen-vis. En de Kabeljauw *Gadus morhua* zelf? Wel daarvan werden slechts sporadisch enkele individuen aangevoerd. Er zit inderdaad bijna

geen kabeljauwen meer onder onze kust. Al 3 jaar wist een van de vissers me te vertellen en dat was dus duidelijk te zien in de aanvoer, weinig exemplaren die dan meestal aan de kleine kant waren. Een andere gegeerde vis Zeebaars *Dicentrarchus labrax* daarentegen werd wel geregeld aangevoerd, mooie grote exemplaren. Daarnaast lagen dan meestal even grote Harders, waarmee de zeebaars soms verward wordt. Welke soort het was, Diklip – of Dunlip harder, heb ik niet nagegaan.

De hele zomer lag er ook veel Makreel *Scomber scombrus* en Horsmakreel *Trachurus trachurus* te koop - Makreel overigens ook nog nadat het quotum al op was. Beide soorten zwemmen samen in scholen. Twee andere schoolvormende vissen, Haring *Clupea harengus* en Sprot *Sprattus sprattus*, lagen er ook regelmatig, al was het niet altijd duidelijk voor mij (en voor de verkopers...) wat nu welke soort was, zeker niet als het kleine individuen waren: Sprotjes of kleine Haring? Ja in de gidsen staan kenmerken opgegeven om ze te onderscheiden, in de praktijk blijkt dat toch lastiger.

Specialekes

Zo nu en dan werd een “specialeke” aangeland zoals op 1 september toen er een Rivierprik *Lampetra fluviatilis* in een van de kraampjes lag, gevist voor Oostende. Dat is een anadrome vis, die vanuit zee de rivieren optrekt om te paaien. Er werden nog andere anadrome vissen aangevoerd. zo lagen er regelmatig Spieringen *Osmerus eperlanus*, een bewijs dat deze soort echt helemaal terug is. Rappé en Eneman (1988) schreven nog dat ze tot dan toe de soort nog nooit gezien hadden, zie ook Kerckhof (2012) en ook de Fint *Alosa fallax*, die in de volksmond ook Meivis genoemd wordt, zag ik regelmatig liggen, op 20 juli zelfs een hele visbak vol. De Fint is nog zo'n soort die tot voor kort slechts sporadisch voorkwam voor onder onze kust. De Fint is nog altijd beschermd en zou eigenlijk niet verkocht mogen worden. Weten de vissers dat? Ze horen het in elk geval te weten. Als er al een naam bij lag, dan waren de Finten opeens Pilchards *Sardina pilchardus* geworden, ook een haringachtige die ik, hoewel ze occasioneel wel eens voor onze kust voorkomt, niet heb zien liggen in de kraampjes. En ten slotte, vooral naar het najaar toe, zag ik zo nu en dan enkele volwassen palingen *Anguilla anguilla*, nog levend kronkelend in de kraampjes liggen. Paling is een katadrome vis, die vanuit zoetwater naar zee trekt om te paaien. Met deze soort, daar gaat het echt niet goed mee.

Op 27 juni en 17 juli lagen er telkens 2 exemplaren van een merkwaardige vis met een lange bek en groene graten: Gepen *Belone belone* ook Meivis genoemd. In juli lagen er paar keer Zandspieringen in de verkoop. Zandspieringen, die had ik niet verwacht, omdat die echt ingegraven in het zand leven en wat moet je er mee? Mogelijk werden ze gevangen tijdens de nacht als de vissen hun schuilplaats verlaten. Op 25 juli kocht ik er 25 en het bleek om 2 soorten te gaan: 5 ervan identificeerde ik als Smelten *Hyperoplus lanceolatus* met een karakteristieke zwart vlek op de snuit en een wat vooruitstekende bek, en de 20 andere waren vermoedelijk Gewone zandspieringen *Ammodytes tobianus* ook wel Kleine smelt genoemd met een iets kortere bek. Ik schijf vermoedelijk want het

onderscheid met andere zandspieringachtige soorten is niet zo makkelijk. Zandspieringen zijn erg belangrijk als stapelvoedsel voor andere vissen zoals Kabeljauw

De Koning van de Poon of Mul *Mullus surmuleteus*, een klein rood visje met een zuidelijke verspreiding, wordt al enkele jaren regelmatig aangevoerd, ook nu, de hele zomer zelfs, tot eind december. Nog een zuidelijke soort de Ansjovis *Engraulis encrasicolus* werd op 17 juni aangevoerd. Deze soort wordt elk jaar wel gevangen tijdens een korte periode in de vroeger zomer.

Wanneer de vaartuigen voor Duinkerke gevist hebben, dan is dat te zien in de aanvoer want dan liggen er in het kraam van die vaartuigen Grote Pieterman *Trachinus draco* alweer een vis die heel vroeger erg algemeen was en tot voor kort zeldzaam (Rappé en Eneman, 1988) maar nu opnieuw meer aangevoerd wordt. In het najaar lagen er zelfs een paar Zeeduivels *Lophius piscatorius* en occasioneel, ook in het najaar, bijvoorbeeld op 27 augustus en 21 september, enkele Zonnevissen *Zeus faber*, allemaal minder courante maar erg lekkere vissen.

Andere fauna

Naast vis werden ook andere eetbare zeedieren verkocht, weekdieren en kreeftachtigen. Een prominente plaats was er natuurlijk voor onze Grijze garnaal *Crangon crangon*. Vorige zomer (2017) was een slecht garnalenjaar en de prijzen waren hoog. En het viel me op dat er meer en meer steurgarnalen tussen de garnalen zaten. Die vallen op omdat ze gekookt een lichte roze kleur krijgen en ze zijn ook groter. Het bleken altijd Gezaagde steurgarnalen *Palaemon serratus* te zijn. Ook in de vangsten, van de garnaalkruiers op het strand komt die soort meer en meer voor. Soms werden die zelfs in een afzonderlijk bakje aangeboden. Maar qua smaak vind ik de Grijze garnaal nog altijd het lekkerst.

Verder was er een regelmatig aanbod van Grote spinkrabben *Maja brachydactyla* en Noordzeekrabben *Cancer pagurus*, meestal aangevoerd door de Kanaalvissers. Zo nu en dan lag er ook een onfortuinlijke Europese zee kreeft *Homarus gammarus* te verkomen die ook van voor onze kust – de Hinderbanken bijvoorbeeld - afkomstig kon zijn.

Over naar de weekdieren. Van de inktvissen werden verschillende soorten aangevoerd. De Gewone zee kat *Sepia officinalis* lag bijna continu in de stalletjes net zoals pijlinktvissen. Omdat er verschillende soorten voor onze kust voorkomen, kocht ik op 3 september en op 3 oktober (toen er een erg grote aanvoer was) telkens enkele exemplaren. Het bleken allemaal mannetjes van de Gewone pijlinktvis *Loligo vulgaris* te zijn. De middelste zuignappen op de tentakels zijn bij *L. vulgaris* groter dan bij de Noordse pijlinktvis *Loligo forbesi* die er goed op lijkt (Lacourt en Huwae, 1981). De pijlinktvissen werden zowel vers als gekookt verkocht van tussen de garnalen vermoed ik. Die gekookte exemplaren werden dan verkocht als Chipirones / Calamares. Een kraam verkocht ze als pinxtos, Baskisch voor tapa's, vermoedelijk in de hoop dat een exotische naam ze aantrekkelijker zou maken en ze bijgevolg makkelijker zouden verkopen. Tot mijn

verbazing werden ten slotte regelmatig gekookte Dwerginkvisjes *Sepiola atlantica* te koop aangeboden, ook van tussen de garnalen. Waar is de tijd dat Vlaamse vissers hun neus optrokken voor dergelijke ‘brol’.

De Kanaalvissers zorgden verder voor de aanvoer van Wulken *Buccinum undatum* – voor onze kust niet meer in rendabele aantallen te vinden - en ook zo nu en dan van Sint-Jakobsschelpen *Pecten maximus*, de laatste allemaal van net 10 cm, de commerciële minimummaat – de tijd van grotere exemplaren, die is allang voorbij.

De rest

En dan is er nog de bijvangst of afval dat regelmatig her en der tussen de kramen en op de kade achterbleef. Bij vaartuigen die in het Kanaal gevestigd hadden vond ik vertakte sponzen zoals *Raspalia ramosa* (roodachtig) en *R. hispida*. De Geweispens *Haliclona oculata*, vroeger toch wel algemeen, ook voor onze kust, heb ik niet gezien. Wel mooie en verse kolonies Bladachtig hoornwier *Flustra foliacea* en Zeespriet *Nemertesia antennina*. En natuurlijk ook Heremietkreeften *Eupagurus bernhardus* en regelmatig ook zwemkrabben waaronder de Fluwelen zwemkrab *Necora puber*. Blijkbaar beseffen de vissers nog niet dat ook voor deze soort afnemers te vinden zijn of hij is net niet talrijk genoeg. Ten slotte kokers van de Perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus* en stukken Dodemansduim *Aleyonium digitatum*, naast Zee-egeltjes *Psammechinus miliaris* en zo nu en dan een onfortuinlijke Grote Zeenaald *Syngnathus acus*. De Duinkerke keienzone blijkt toch - voorlopig nog - iets rijker aan soorten te zijn dan de keienzones voor onze kust zoals de Hinderbanken bvb - niet alleen qua vis (Grote Pieterman, Zeeduivel, Zonnevis) maar ook aan ongewervelden zoals de 2 soorten *Raspalia* sponzen, die bij ons niet meer te vinden zijn en ook zijn verse kolonies van Bladachtig hoornwier, ook bij ons in de keienzones vrijwel verdwenen zoals ik uit eigen onderzoek kon vaststellen.

Epiloog

In de periode juni – december 2017 zag ik in totaal 30 vissoorten te koop aangeboden, daarvan waren er 12 – zoals Tong, Pladijs, Rode Poon etc algemeen en bijna continu in de aanbieding terwijl een 14-tal andere zoals Kabeljauw, Zeebaars, Mul... ook regelmatig maar in kleinere hoeveelheden of slechts in een beperkte periode gevestigd werden. 4 soorten werden sporadisch aangevoerd. Al met al niet zo slecht zou je kunnen opmerken, maar de aantallen en vooral afmetingen stemmen toch tot nadenken. Al met al viel het me op dat er toch wel erg weinig vis gevangen werd en bovendien zag ik van veel soorten kleine – net met de minimummaten flirtende – exemplaren. Tong is de soort die de visserij voor de Kustvissers nog enigszins rendabel maakt. Al de rest is meegenomen en nu ook nog Kabeljauw wegblijft moeten andere vissoorten de verkoop wat opkrikken. De Belgen lusten die (nog) niet altijd maar sommige toeristen zijn avontuurlijker en kopen makkelijker andere vis dan Tong, Tarbot of Zeebaars – die bovendien goedkoper is en,

indien goed behandeld, heel erg lekker. Wat me verder nog opviel was dat er naast echte vis nogal wat andere organismen te koop aangeboden werden – een mooie term daarvoor is zeevruchten, blijkbaar meer dan vroeger. Onder invloed van een veranderende markt en door de schaarste aan vis krijgen bijvoorbeeld inktvissen een prominente plaats maar dat er ook de Dwerginkvisjes verkocht werden... Een illustratie van het *fishing down the foodweb* verschijnsel, waarbij van de visstocks almaar kleinere individuen gevangen worden en uiteindelijk ook andere soorten – kleinere geviserd worden die vroeger buiten schot bleven.

Ten slotte toont de aanvoer van de 4 trekkende vissoorten aan dat de waterkwaliteit in de rivieren verbeterd is en dat voor sommige soorten zoals Spiering en Fint de getroffen maatregelen wel effect hebben, hoewel Paling nog altijd kritisch bedreigd blijft.

Ik heb met dit onderzoekje absoluut niet de pretentie volledig te zijn, noch grote wetenschap te bedrijven, het is eerder een impressie van wat de kustvisserij aanvoerde tijdens het laats halfjaar van 2017. Een snapshot in de tijd. Wie kijkt binnen 5 of 10 jaar naar wat er dan aangevoerd wordt – als de Trap nog bestaat tenminste en als er dan nog kustvissers actief zullen zijn...

Summary

Between June and the end of December 2017 the author investigated which fish and other fauna was landed by Belgian coastal fishermen - who go out fishing for one day - at the Vistrap in Oostende. Thirty species were seen, including some rare ones. Some migratory fish such as *Osmerus eperlanus* and *Alosa fallax* were caught back after decades of absence, evidence that measures to improve the water quality in the rivers are delivering.

Literatuur

- KERCKHOF, F. (2012). Goed nieuws voor de sterren? De terugkeer van de Spiering *Osmerus eperlanus* (Linnaeus, 1758) in Belgische wateren. De Strandvlo 32(4): 132-136
- LACOURT, A.W.; HUWAE, P.H.M. (1981). De inktvissen (Cephalopoda) van de Nederlandse kust. Wet. Med. KNNV 145: 32 p.
- RAPPÉ, G.; ENEMAN, E. (1988). De zeevissen van België. Strandwerkgroep België: Oostende. 78 pp

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**